

STRAND

Strandbredden er et barskt miljø for planter. Her er kraftig vind, salt fra havet og bagende sol. Vind og bølger flytter hele tiden rundt på sandet. Det ene øjeblik er et område dækket af sand, det næste øjeblik er sandet væk.

Hele stranden er påvirket af salt fra havet og kun få arter af planter, kan klare alt det salt. Strandens lyse sand reflekterer solens stråler. Alt dette gør stranden til et lyst og varmt sted for planter at gro. Sammen med vinden og det fygende sand betyder det, at der ikke kan vokse høje urter, træer og buske.

Strandbreddens planter beskytter sig mod at tørre ud. Nogle planter undgår udtørring ved at have saftfyldte (sukkulente) blade og stængler, eller de har en behåret eller voksbelagt overflade. Andre planter har små kirtler, som kan udskille saltet som små hvide krystaller på overfladen – lidt som når mennesker sveder.

På stranden kan du se bæltet af tang, døde planter og smådyr, som er skyllet op fra havet. Når det blæser kraftigt, kan bølgerne bringe store mængder af tang op på stranden.

Tangbæltet tættest på havet, markerer hvortil bølgerne går ved højvande. Her er det svært for planterne at slå rod, fordi bølgerne hele tiden flytter rundt på sandet. Tangbælterne længere oppe på stranden viser hvor vandet gik til under sidste stormvejr. Disse bæltet bliver tørre om sommeren. Når det bliver varmt, kan det komme til at lugte rigtig grimt, når tangen ligger og rådner. Men når tangen nedbrydes, frigives næringsstoffer, som er vigtig gødning for strandens planter.

Tættest på havet vokser kun de énarige plantearter. Planterne spirer frem om foråret. I løbet af sommeren vokser de op, blomstrer og sætter frø, inden efterårsstormene sætter ind og ødelægger deres voksested. Mange af arterne har frø eller frugter, der kan flyde. På den måde kan frøene flyde langs kysten og slå rod et nyt sted. Længere oppe på stranden finder du de flerårige planter, som vokser i den ældre, mere nedbrudte tang. Her når havets bølger sjældent op, så derfor er saltindholdet lavere.

På stranden kan du finde mange spiselige planter. Mange af dem smager salt, da de har optaget salt fra omgivelserne. Smag kun på de planter, du med sikkerhed ved er ufarlige.

Foto: Vild Campus

BIDENDE STENURT

Bidende stenurt *Sedum acre*, Stenurtfamilien/Crassulaceae
Stenurt er en af Danmarks få sukkulente arter med tykke, saftfulde blade. Stenurt er tilpasset livet på stranden. Selv om det regner hele året i Danmark, så tørrer sandet hurtigt ud. Navnet "stenurt" siger noget om at planten vokser i sand, grus eller sten, mens "bidende" henviser til den bitre smag i plantens blade. Bidende stenurt indeholder giftige alkaloider og blev i gamle dage brugt som afføringsmiddel og imod betændelse. **Bladene** er tykke og sukkulente, æg- eller pølseformede, 3-5 mm lange, gulgrønne-rødlige. **Blomsterne** ligner stjerner med 5 lange, spidse, solgule kronblade. **Udbredelsesområde:** Hele Danmark. Almindelig. **Voksested:** Tør, lysåben, næringsrig, sandet/stenet bund. **Blomstringstid:** Juni-juli.

STRANDKÅL

Strandkål *Crambe maritime*, Korsblomstfamilien/Brassicaceae
Strandkål er den vilde kål-art, der er forfader til de forskellige kåltyper, vi spiser i dag. Strandkål har vi dyrket og spist i Danmark siden middelalderen og den har altid været værdsat for sit høje indhold af vitaminer og fibre. I gamle dage mente man, at strandkålen kunne helbrede pest, skørbug og drukkenskab. Både stængler, blade og blomster er spiselige. Smag på Strandkålen's blad men husk; Hiv aldrig planterne op med rod. **Bladene** er krusede i kanterne og blåduggede af et beskyttende vokslag. **Blomsterne** består af fire hvide kronblade og 4 grønne bægerblade. De sidder i tætte klaser, der før udspring ligner broccoli. **Udbredelsesområde:** Sjælden i Nord- og Vestjylland, men derudover ret alm. ved kysterne i resten af landet. **Voksested:** Tanggødede, stenede og grusede strandbredder. **Blomstringstid:** Juni-juli.

Foto: Vild Campus

Ferskvandstanglopper *Locusta pulex*. Foto: Bjørli Lehmann

TANGLOPPER

Tanglopper, Amphipoda
Tanglopper, eller sandhoppere som de også kaldes, kan springe op til 100 gange deres egen længde! De springer ved hjælp af deres kraftige springhale. Du ser dem i tangbælterne ved lavvande, hvor de springer rundt så snart du løfter eller træder i tangen. Tanglopperne er krebsdyr, som har tilpasset sig til at bo på land. Tanglopper skal være tæt på vand, for de trækker vejret med gæller lige som rejer. Om dagen gemmer de sig i tangen, så de er skjult for fisk der vil æde dem. Tanglopper ligner lidt bænkebidere, som også er krebsdyr, men tanglopper er sammentrykte fra siden, hvor bænkebideren er flad. De fleste tanglopper du ser på stranden tilhører slægten *Gammarus*; de findes både i fersk- og saltvand og er 15-20 mm lange.

Foto: Vild Campus

VILD GULEROD

Vild gulerod *Daucus carota*, Skærmpantefamilien/Apiaceae

Hele planten, både stængel, blade og rod dufter af gulerod. Vild gulerod er forfader til de gulerødder vi dyrker og spiser i dag. Vild gulerod har også en pælerod, men den smager ret bittert. **Bladene** er græsgrønne, fine og ligner fjer. **Blomsterne** er hvide og sidder i tætte skærme. I midten af skærmen er en eller flere af blomsterne ofte mørkerøde. Den mørke blomst efterligner en opsvulmet frugtknude (galle), der dannes hvis planten angribes af gulerodsgalmyggen *Kiefferia pericarpicola*. En galle er et hulrum, hvori galmyggens larve kan vokse sig stor. Når planten ser ud til at være "optaget" vil de andre galmyg ikke lægge deres æg i samme plante. På måde kan plantens mørkerøde blomst snyde gulerodsgalmyggen til at flyve forbi. **Udbredelsesområde:** Almindelig i hele Danmark på nær Midtjylland. **Voksested:** Åben, veldrænet, næringsrig bund. **Blomstringstid:** Juli-aug.

STRANDBEDE

Strandbede *Beta vulgaris ssp. maritima*, Amarant-familien/Amaranthaceae

Strandbeden er stamfaderen til vores rødbeder, sølvbeder med flere. Strandbeden vokser på strandbredden i det bælte, hvor det opskyllede tang har givet næring til sandet. Strandbeden er spiselig.

Bladene smager mildt spinatagtigt og salt. De er mørkegrønne og ligner lidt spinatblade. De sidder på en op til 150 cm lang stængel.

Blomsterne er små og grønlig. De sidder i små klynger op ad det øverste af stænglen. **Udbredelsesområde:** Forholdsvis almindelig langs kysterne i det meste af Danmark, på nær Øresundsregionen hvor der er for saltfattigt. **Voksested:** Eksponerede, tanggødede, stenede og grusede strandbredder. **Blomstringstid:** Juli-sep.

Foto: Rmrony

Sandgraveedderkop *Arctosa cinerea*. Foto: Benedikt Köhler

SANDGRAVEEDDERKOP

Sandgraveedderkop *Arctosa cinerea*, Jagtedderkopper/Lycosidae

På stranden kan du være heldig at møde Danmarks største jagtedderkop, sandgraveedderkoppen. Dens benspænd kan nå helt op til 4 cm, og selve kroppen kan nå op på 18 mm i længden. Det latinske navn *Arctosa cinerea* betyder "Grå bjørn". Den er lys sandfarvet og forholdsvis behåret. Om dagen gemmer den sig i et rør, den har gravet i sandet. Om natten kommer den ud og jager insekter og andre edderkopper på sandfladen. Sandgraveedderkoppen findes især på beskyttede, sydvendte strande i den østlige del af landet, hvor saltholdigheden ikke er så høj. Den mindre klitgraveedderkop *Arctosa perita* er mere almindelig i hele landet. Den er også sandfarvet, dog højst 10 mm lang, og altid med to par store orange pletter på bagkroppens overside. Klitgraveedderkoppen graver ligesom sandgraveedderkoppen gemmesteder i sandet, men ses ofte løbende omkring på stranden.

Blæretang *Fucus vesiculosus*. Foto: Wbartoszy

Tang, marine makroalger

Tang er et gammelt nordisk ord for planter der vokser i vand. Men i biologisk forstand er tang og planter meget forskellige, og tang hører til det vi kalder "alger". Algerne findes i alle størrelser fra mikroskopiske éncellede mikroalger (planteplankton) til flercellede, flere meter lange makroalger. Det er de større makroalger vi mener, når vi taler om tang. Alger har ikke blade og stængler med væv der transporterer næringsstoffer. De optager i stedet næring direkte fra vandet. De har heller ikke blomster, frø og rødder som planterne har. Mange tangarter hæfter sig fast til klipper og sten med hæfterødder, men altså ikke for at optage næring. Der findes både brunalger, rødalger og grønalger i de danske have.

Blæretang *Fucus vesiculosus* er en af vores mest almindelige brunalger. Du kan kende blæretang på de luftfyldte flydeblærer, der sidder parvis overfor hinanden. Blæretang er spiselig, og skifter farve fra dens normale brunlige-mørkegrønne farve til frisk lysegrøn, når man koger eller steger den.

Tang som gødning

Helt tilbage til 1800-tallet har mennesker brugt tang som gødning på markerne i Danmark. Hver gang det havde været stormvejr, kørte bønderne til stranden med hestevogne for at hente de opskyllede tangdynger. Tangen kørte de hjem til gården, hvor de blandede tangen med husdyrenes lort. Så lod de det ligge i en bunke og blive til kompost. Komposten blev herefter kørt ud på marken.

Tang kan du også bruge som gødning hjemme i din egen have. Du skal huske kun at bruge tangen til de planter der er salttolerante. Asparges, kål, beder og selleri stammer alle fra strandplanter og tåler derfor saltet godt. Tangen kan du lægge direkte i bedet. Tangen giver gødning til planterne og ukrudt kan ikke lide at vokse i den salte tang. Udover gødningsstoffer indeholder tangen bl.a. også jod og selen, naturlige vækstfremmende hormoner og stoffer, som modvirker mangelsygdomme hos planter. Planter gødet med tang siges også at blive mere modstandsdygtige mod svampeangreb og temperaturer under frysepunktet.

